

با نمایندگان مردم در مجلس دهم
۱. آشنایی با قانون آیین‌نامه داخلی
مجلس شورای اسلامی

معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی
دفتر: مطالعات حقوقی

کد موضوعی: ۲۴۰
شماره مسلسل: ۱۴۸۰۷
اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۵

به نام خدا

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
۱. جایگاه آیین‌نامه داخلی مجلس قانونگذاری.....	۱
۲. تاریخچه تدوین قانون آیین‌نامه داخلی مجلس قانونگذاری ایران پس از پیروزی انقلاب.....	۴
۳. ساختار و محتوای آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی ایران.....	۵
نتیجه‌گیری.....	۲۵

با نمایندگان مردم در مجلس دهم ۱. آشنایی با قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

مقدمه

آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی که به بیان جزئیات شیوه عملکرد مجلس می‌پردازد، مهمترین سند قانونی نحوه فعالیت نمایندگان به‌شمار می‌آید. تبیین و تصریح اصول بنیادین پارلمانی نظیر استقلال مالی و اداری پارلمان، مصونیت پارلمانی و... در این قانون، می‌تواند روند نیل به قوه مقننه‌ای کارآمد و مطلوب را تسریع کند و آشنایی هرچه بیشتر نمایندگان با این قانون، می‌تواند تسهیل‌کننده دستیابی به هدف مذکور باشد.

در این گزارش تلاش می‌کنیم تا ضمن بیان تعریف، اهمیت و جایگاه آیین‌نامه داخلی مجالس قانونگذاری، به اختصار به معرفی تاریخچه و ساختار کلی قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی ایران بپردازیم.

۱. جایگاه آیین‌نامه داخلی مجلس قانونگذاری

کارکردهای مجلس قانونگذاری به‌موجب مقررات مدونی انجام می‌شود که اصطلاحاً به آن «آیین‌نامه داخلی» می‌گویند. این آیین‌نامه در نظام حقوقی ما، به‌موجب اصل

شصت و پنجم قانون اساسی^۱ توسط مجلس تهیه و تصویب می‌شود و امور داخلی این نهاد را ساماندهی و سازمان و ساختار درونی آن را مشخص می‌کند، براین اساس اگرچه «قانون» به عنوان مصوبه مجلس تلقی می‌شود، ولی در معنای متعارف دارای مخاطب عام نیست و حقوق و تکالیفی را برای عموم وضع نمی‌کند.

قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی که یکی از مهمترین قوانین موجود در نظام حقوقی کشور می‌باشد. از حیث محتوا به مواردی نظیر فرآیند تشکیل مجلس و تشکیلات آن از قبیل هیئت رئیسه، شعب، کمیسیون‌ها، تشکیلات اداری، تکالیف و اختیارات آنان، همچنین شیوه رسمیت جلسات، فرآیند رسیدگی به طرح‌ها و لوایح، ترتیب برگزاری جلسات علنی و چگونگی طرح پیشنهادهای، حضور رئیس‌جمهور و وزرا در مجلس و طرق نظارت بر اعمال آنها و... می‌پردازد.

باید توجه داشت که قوه مقننه برای انجام وظایف و تکالیف خویش، ناگزیر از سازماندهی و به‌کارگیری روش‌هایی است که از طریق آنها بتواند نسبت به اجرای آن وظایفی که کلیات آن در قانون اساسی تعیین شده، اقدام کند. پیش‌بینی سازمان و ساختار داخلی و بیان روش‌های اجرایی مقنن، از حوصله قانونگذار اساسی خارج است، درحالی‌که بدون آنها، اجرای اصول قانون اساسی از طریق قوه مقننه نیز میسر نخواهد بود.

از سوی دیگر، هر یک از مجالس قانونگذاری، علاوه بر نمایندگان که بدنه اصلی قانونگذار را تشکیل می‌دهند، دارای یک ساختار اداری هستند. این ساختار اداری که خدمات پشتیبانی مجلس را انجام می‌دهد، برای اعمال وظایف خود، نیازمند در اختیار

۱. «پس از برگزاری انتخابات، جلسات مجلس شورای اسلامی با حضور دوسوم مجموع نمایندگان رسمیت می‌یابد و تصویب طرح‌ها و لوایح طبق آیین‌نامه مصوب داخلی انجام می‌گیرد مگر در مواردی که در قانون اساسی نصاب خاصی تعیین شده باشد. برای تصویب آیین‌نامه داخلی موافقت دوسوم حاضران لازم است.»

داشتن سندی مدون و لازم‌الاجراست^۱ و این سند، چیزی غیر از آیین‌نامه داخلی مجلس، نیست. لذا با توجه به مطالب مذکور، تهیه و تدوین یک آیین‌نامه داخلی برای هر مجلس قانونگذاری، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است.

شایان ذکر است که رئیس اغلب وظایف قوه مقننه در قانون اساسی مورد اشاره قرار می‌گیرد، اما از آنجا که معمولاً اصول قانون اساسی، جنبه کلی داشته و جزئیات امور را به قوانین عادی واگذار می‌کند، شرح تفصیلی شیوه عمل قوه مقننه نیز به تدوین دستورالعمل لازم توسط همان نهاد موکول شده است. در همین راستا، اصل بر این است که مفاد آیین‌نامه داخلی مجلس قانونگذاری، سازگار با اصول قانون اساسی، تدوین و تصویب شود. رعایت این اصل تا آنجا اهمیت دارد که حتی بعضی معتقدند آیین‌نامه‌های داخلی مجالس قانونگذاری، مکمل و مؤید اصول قانون اساسی به‌ویژه در بخش تقنین، محسوب می‌شوند.

نکته دیگر اینکه آیین‌نامه داخلی مجلس، ضمن سازماندهی امور مختلف پارلمان و تدوین آیین کار آن، به بیان قواعدی می‌پردازد که نوعاً می‌تواند موجب حق و تکلیف سیاسی برای قوای مقننه، مجریه و حتی قضائیه باشد. بنابراین یکی از منابع مهم حقوق اساسی، آیین‌نامه داخلی مجلس قانونگذاری شمرده می‌شود.

۱. ابوالفضل قاضی شریعت‌پناهی، بایسته‌های حقوق اساسی، تهران، دادگستر، ۱۳۷۵، ص ۲۳۰.

۲. تاریخچه تدوین قانون آیین‌نامه داخلی مجلس قانونگذاری ایران پس از پیروزی انقلاب

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۸، قوه مقننه جدید براساس آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای انقلاب رسیده بود، آغاز به کار کرد. اما به دلیل مختصر بودن مفاد آیین‌نامه مذکور و عدم پاسخگویی آن به نیازهای مجلس، در خردادماه ۱۳۵۹ حسب تصمیم جمعی نمایندگان، کمیسیونی به نام کمیسیون رسیدگی و تنظیم آیین‌نامه داخلی مجلس تشکیل شد و مأموریت تهیه و تنظیم پیش‌نویس آیین‌نامه مذکور به آن محول شد. از آنجا که انجام این مأموریت نیازمند صرف مدت زمان مدیری بود و مجلس هم نمی‌توانست با آیین‌نامه مصوب شورای انقلاب به کار خویش ادامه دهد، لذا با پیشنهاد جمعی از نمایندگان مقرر شد که طرح پیش‌نویس آیین‌نامه پیشنهادی کمیسیون، با قید دو فوریت تصویب شود و به صورت آزمایشی، برای مدت دو ماه، ملاک عمل مجلس باشد تا طی این مدت، کمیسیون نیز ضمن بررسی پیشنهادات اصلاحی و تکمیلی نمایندگان، ارزیابی‌های کارشناسی خود را به اتمام رسانده و پیش‌نویس نهایی را آماده کند. به این ترتیب، پس از تصویب پیشنهاد مذکور توسط مجلس و با تأیید شورای نگهبان، نخستین آیین‌نامه داخلی مجلس به طور موقت به اجرا درآمد و براساس آن، هیئت رئیسه‌ای برای مدت یک‌سال انتخاب شد.

از آنجا که بررسی و ارزیابی پیشنهادات اصلاحی کار ساده‌ای نبود، کمیسیون نتوانست در مدت تعیین شده کار خویش را به اتمام برساند و لذا مدت اجرای آیین‌نامه مذکور، چند نوبت تمدید شد. در جهت تسریع و تسهیل فعالیت کمیسیون، در تاریخ ۲۹ دی‌ماه ۱۳۵۹، مجلس ضمن تصویب یک ماده واحده، پنج عضو جدید به اعضای

کمیسیون رسیدگی و تنظیم آیین‌نامه اضافه کرد و تصمیم گرفت رسیدگی نهایی به پیش‌نویس آیین‌نامه را به صورت یک‌شوری و بدون بحث برگزار کند.

سرانجام در سال ۱۳۶۱، آیین‌نامه داخلی مجلس به تصویب نمایندگان رسید و پس از اصلاحاتی که در جلسات مورخ ۱۳۶۱/۵/۷ و ۱۳۶۲/۲/۱۸ در آن انجام شد، با تأیید شورای نگهبان به اجرا درآمد. این آیین‌نامه دارای ۱۸۷ ماده و ۶۰ تبصره بود که در پی تغییرات بعدی، ۱ ماده و ۱۷ تبصره به آن افزوده شد.

با گذشت زمان، به تدریج روند تغییر مفاد آیین‌نامه داخلی مجلس، شدت یافت تا اینکه سرانجام در سال ۱۳۷۸، طرح آیین‌نامه داخلی جدید به مجلس ارائه شد و بالاخره در تاریخ ۱۳۷۸/۷/۱۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. این آیین‌نامه، مشتمل بر ۲۴۲ ماده و ۶۵ تبصره بود که پس از بروز اختلافات درخصوص برخی مواد آن میان مجلس و شورای نگهبان، در نهایت با رفع اختلاف در مجمع تشخیص مصلحت نظام در فروردین ۱۳۷۹ در رابطه با موارد اختلافی مصوبه مذکور تبدیل به قانون شد. پس از این نیز قانون مذکور در چندین نوبت مورد جرح و اصلاح قرار گرفته است. قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی در حال حاضر و پس از انجام اصلاحات مختلف در طول این مدت، با احتساب مواد محذوف و مواد مکرر دارای ۲۳۷ ماده می‌باشد.

۳. ساختار و محتوای آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی ایران

قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی ایران دارای ۲ باب، ۶ فصل، ۲۸ مبحث و ۲۳۷ ماده است.

۱-۳. باب اول قانون آیین‌نامه داخلی مجلس (کلیات)

باب اول آیین‌نامه که به «کلیات» اختصاص یافته، در قالب سه فصل، مطالبی همچون «تشکیل مجلس و تشکیلات آن»، «نمایندگان» و «گردش کار مجلس» را مورد بحث قرار می‌دهد. در فصل اول، تحت عنوان «تشکیل مجلس و تشکیلات آن» در قالب سه مبحث، از «افتتاحیه و استقرار مجلس»، «تشکیلات قانونگذاری مجلس»، «تشکیلات اداری و پشتیبانی مجلس» بحث شده است. اهم مطالب این فصل مربوط به چگونگی تقسیم امور میان ارکان مختلف درونی مجلس است. بر این اساس، محل تشکیل، افتتاح مجلس، تشریفات سوگند، انتظام مجلس، اقسام مختلف هیئت رئیسه و وظایف متفاوت آنها، انواع مختلف شعب و کمیسیون‌ها در این بخش از آیین‌نامه مورد بررسی قرار گرفته‌اند. همچنین اشاره‌ای گذرا نیز به تشکیلات اداری و پشتیبانی مجلس شده است.

از نکات مهم این فصل می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- نخستین جلسه هر دوره مجلس شورای اسلامی، با حضور حداقل دوسوم مجموع

نمایندگان، رسمیت می‌یابد.^۱

- رئیس‌جمهور و معاونان او و وزیران به‌صورت اجتماع یا انفراد، حق شرکت در

جلسات علنی مجلس را دارند و می‌توانند مشاوران خویش را نیز همراه داشته باشند.

همچنین اعضای شورای نگهبان نیز حق حضور در کلیه جلسات رسمی مجلس را دارند

و چنانچه طرح یا لایحه‌ای با قید دو یا سه فوریت در دستور مجلس قرار گیرد، اعضای

شورای نگهبان باید در آن جلسه شرکت کنند.^۲

۱. ماده (۲) آیین‌نامه داخلی.

۲. ماده (۸) آیین‌نامه داخلی.

- هیئت رئیسه دائم مرکب از رئیس، ۲ نایب رئیس، ۶ دبیر و ۳ ناظر است که پس از تصویب اعتبارنامه حداقل دوسوم مجموع نمایندگان، برای مدت یکسال انتخاب می‌شوند.^۱

- مهمترین وظایف و اختیارات هیئت رئیسه دائمی عبارتند از: نظارت بر کلیه امور اداری، مالی، استخدامی و سازمانی مجلس؛ تصویب بودجه پیشنهادی سالیانه مجلس و ارجاع آن به کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات، انتظام و حفظ انضباط جلسات مجلس، تهیه و تنظیم برنامه هفتگی مجلس، بررسی و حل و فصل مسائل و مشکلات کمیسیون‌ها و شعب.^۲

- نحوه رسیدگی شعب به اعتبارنامه نمایندگان، تشکیل شعب فردی، نحوه اعلان گزارش، وظیفه هیئت رئیسه در این باره، نحوه و زمان اعتراض به نتایج بررسی اعتبارنامه و نحوه رسیدگی به آن، مهلت شعب در رسیدگی به پرونده و نحوه بررسی در صورت تأخیر موعد و... از دیگر مواردی است که در این فصل به آن اشاره می‌شود.^۳

- مجلس دارای کمیسیون‌های «خاص» و «تخصصی» است.^۴

کمیسیون‌های خاص عبارتند از:

- کمیسیون‌های مشترک،
- کمیسیون‌های ویژه،
- کمیسیون تلفیق،
- کمیسیون تحقیق (برای بررسی اعتبارنامه‌ها)،
- کمیسیون تدوین آیین‌نامه داخلی مجلس،

۱. مواد (۱۴) و (۱۵) آیین‌نامه داخلی.

۲. ماده (۲۴) آیین‌نامه داخلی.

۳. مواد (۲۰) تا (۲۹) آیین‌نامه داخلی.

۴. ماده (۴۲) آیین‌نامه داخلی.

- کمیسیون اصل نودم قانون اساسی.
- کمیسیون‌های تخصصی عبارتند از:
 - آموزش و تحقیقات،
 - اجتماعی،
 - اقتصادی،
 - امنیت ملی و سیاست خارجی،
 - انرژی،
 - برنامه و بودجه و محاسبات،
 - بهداشت و درمان،
 - صنایع و معادن،
 - عمران،
 - فرهنگی،
 - قضایی و حقوقی،
 - کمیسیون شوراها و امور داخلی کشور،
 - کشاورزی، آب و منابع طبیعی.

لازم به ذکر است که کمیسیون‌های ویژه حسب مورد با رأی نمایندگان تشکیل می‌شوند نظیر کمیسیون ویژه نظارت و پیگیری اصل چهل و چهارم قانون اساسی. برای عضویت نمایندگان در کمیسیون‌ها، طبق ماده (۴۰) آیین‌نامه داخلی، اسامی نمایندگان به همراه تحصیلات (مستند) و تجربه و سابقه عضویت آنها در اختیار نمایندگان قرار می‌گیرد. تشخیص صلاحیت اعضای هر شعبه برای عضویت در

کمیسیون‌های مجلس براساس پیشنهاد نماینده و رأی اکثریت نسبی اعضای شعبه خواهد بود. هر نماینده ملزم است برای عضویت، حداقل دو کمیسیون را پیشنهاد دهد. در فصل دوم از باب اول آیین‌نامه داخلی با عنوان «نمایندگان»، به امور مختلف مربوط به نمایندگان پرداخته شده و طی هفت مبحث، به مباحث مربوط به مصونیت نمایندگان، تعهدات نمایندگان، حقوق آنان، انواع مأموریت‌ها، تعطیلات و مرخصی‌ها، غیبت نمایندگان، و بالاخره سازوکار استعفا و نحوه بررسی آن پرداخته شده است. از نکات قابل توجه در این فصل، می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- به‌منظور الزام نمایندگان به پرهیز از غیبت‌های مکرر و متوالی، نماینده‌ای که بیش از ۱۰۰ ساعت متوالی یا ۲۵۰ ساعت غیرمتوالی از اوقات رسمی جلسات مجلس و کمیسیون را بدون عذر موجه در یک سال غیبت کند، مستعفی شناخته خواهد شد.^۱

- درخصوص مصونیت پارلمانی، صرفاً سلب مسئولیت «به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرایبی که در مقام ایفای وظایف خود داده‌اند»، مورد پذیرش قرار گرفته است.^۲ بنابراین در صورت ارتکاب جرم توسط یک نماینده، استناد وی به مصونیت پارلمانی مسموع نیست.

- نمایندگان متعهد و ملتزم به حفظ حیثیات مجلس و نمایندگان و رعایت نظم و نوبت و اجرای آیین‌نامه داخلی هستند و در صورت عدم رعایت این موارد، رئیس مجلس در گام اول با تذکر شفاهی در جلسه علنی، سپس اخطار در جلسه علنی و در نهایت احضار و توبیخ در جلسه هیئت رئیسه با نمایندگان متخلف برخورد خواهد کرد.^۳

۱. ماده (۹۰) آیین‌نامه داخلی.

۲. ماده (۷۷) آیین‌نامه داخلی.

۳. ماده (۸۰) آیین‌نامه داخلی.

- هر نماینده‌ای که اعتبارنامه او به تصویب رسیده است، می‌تواند از مقام نمایندگی استعفا دهد. پذیرش استعفا موکول به تصویب مجلس است.^۱

در فصل سوم، تحت عنوان «گردش کار مجلس»، طی سه مبحث، به ترتیب از «جلسات مجلس»، «نطق‌ها و مذاکرات» و «آرا» سخن به میان آمده است. شیوه انعقاد رسمی جلسات مجلس و چگونگی اعتبار اخذ رأی، نحوه تعیین دستور جلسات هفتگی و روزانه، کیفیت برگزاری جلسات غیرعلنی، شیوه انجام نطق‌ها و مذاکرات، مدت‌زمان آنها در شرایط مختلف و بالاخره، کمیت و کیفیت آرا، انواع سازوکارهای اخذ رأی و شیوه اعلام نتایج رأی‌گیری، اهم مطالب این فصل را تشکیل می‌دهند.

از مطالب مهم این فصل می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- انعقاد رسمی جلسات مجلس و اعتبار اخذ رأی، منوط به حضور حداقل دوسوم مجموع نمایندگان است.^۲

- نمایندگان باید در روزی که قبلاً برای تشکیل جلسه رسمی معین می‌شود، در مجلس حاضر شوند. در صورت تأخیر بدون عذر موجه، از طرف هیئت رئیسه، توبیخ خواهند شد.^۳

- در صورت اضطرار که رعایت امنیت کشور ایجاب کند، به تقاضای کتبی رئیس‌جمهور یا یکی از وزرا یا ۱۰ نفر از نمایندگان، جلسه غیرعلنی تشکیل می‌شود.^۴

- در هر جلسه رسمی بجز جلسات بررسی لوایح برنامه توسعه، بودجه سالیانه و

۱. ماده (۹۴) آیین‌نامه داخلی.

۲. ماده (۹۸) آیین‌نامه داخلی.

۳. ماده (۹۹) آیین‌نامه داخلی.

۴. ماده (۱۰۶) آیین‌نامه داخلی.

استیضاح یا رأی اعتماد به وزیران، ۳ نفر از نمایندگان می‌توانند به نوبت و طبق فهرستی که از قبل به قید قرعه توسط هیئت رئیسه تنظیم شده است، حداکثر به مدت ۷ دقیقه نطق نمایند.^۱

- مصوبات مجلس در جلسه رسمی و با رأی موافق اکثریت مطلق حاضران که بیش از نصف نمایندگان حاضر است، معتبر می‌باشد مگر در مواردی که در قانون اساسی یا آیین‌نامه داخلی نصاب دیگری تعیین شده باشد.^۲

۲-۳. باب دوم قانون آیین‌نامه داخلی مجلس (وظایف و اختیارات)

باب دوم آیین‌نامه داخلی مجلس، تحت عنوان «وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی»، به تفصیل، سه وظیفه اصلی مجلس یعنی «قانونگذاری»، «بررسی و رأی اعتماد به هیئت وزیران» و «نظارت» را تشریح کرده است.

۱-۲-۳. قانونگذاری

در فصل اول که مربوط به «قانونگذاری» است، طی ده مبحث، به ترتیب از «طرح‌ها و لوایح قانونی»، «مراحل بررسی و تصویب طرح‌ها و لوایح عادی»، «مراحل بررسی و تصویب طرح‌ها و لوایح فوریتی»، «بررسی طرح‌ها و لوایح طبق اصل هشتادوپنجم قانون اساسی»، «نحوه بررسی موارد خاص و مهم» همچون نحوه تصویب معاهدات و قراردادهای بین‌المللی و اصلاح جزئی در خطوط مرزها، «نحوه بررسی برنامه و بودجه سالیانه کل کشور»، «تفسیر قوانین»، «نکات مشترک مربوط به بررسی طرح‌ها و لوایح»

۱. ماده (۱۰۹) آیین‌نامه داخلی.

۲. ماده (۱۱۹) آیین‌نامه داخلی.

و «ارجاع مصوبات مجلس به شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام و مراحل رسیدگی به آنها» و سرانجام از «تقاضای همه‌پرسی» بحث شده است. اهم مطالب این فصل مربوط به تفصیل شیوه عمل مجلس در اعمال وظیفه تقنین است. بر این اساس، اقسام مختلف طرح‌ها و لوایح قانونی (طرح پیشنهادی نمایندگان یا شورای عالی استان‌ها و لوایح دولتی یا قضایی)، اقسام مختلف فرآیند رسیدگی به طرح‌ها و لوایح (یک‌شوری یا دوشوری)، شیوه بررسی طرح‌ها و لوایح در کمیسیون‌ها، سازوکار شرح و تفسیر قوانین عادی و بالاخره، نحوه ارزیابی‌های شورای نگهبان از مصوبات مجلس، مهمترین محتویات این فصل را تشکیل می‌دهند.

از مقررات مهم این فصل، می‌توان مطالب ذیل را مورد توجه بیشتر قرار داد:

- طرح‌های قانونی با امضا و ذکر نام حداقل ۱۵ نفر از نمایندگان، قابل ارائه خواهد بود. الزامات لوایح قانونی دولت و نحوه استرداد لوایح.^۱

- طرح‌ها و لوایح فوری عبارتند از: یک فوریتی، دو فوریتی و سه فوریتی.^۲

طرح یا لایحه یک فوریتی، براساس نیاز فوری جامعه و یا اولویت آن نسبت به سایر موارد، طرح یا لایحه دو فوریتی، به جهت ضرورت جلوگیری از وقوع خسارت احتمالی و فوت فرصت و بالاخره، طرح یا لایحه سه فوریتی، در مواقع کاملاً اضطراری و حیاتی و به منظور مقابله سریع با خسارت حتمی، مطرح می‌شود.^۳

- در مواردی که مجلس، ضروری تشخیص دهد، طبق اصل هشتادوپنجم قانون اساسی، اختیار تصویب آزمایشی برخی از قوانین را که جنبه دائمی دارند به

۱. ماده (۱۳۱) آیین‌نامه داخلی.

۲. مواد (۱۳۵) الی (۱۳۸) آیین‌نامه داخلی.

۳. ماده (۱۵۸) آیین‌نامه داخلی.

۴. ماده (۱۶۰) آیین‌نامه داخلی.

کمیسیون‌های خود و تصویب دائمی اساسنامه سازمان‌ها، شرکت‌ها، مؤسسات دولتی یا وابسته به دولت را به کمیسیون‌های خود یا به دولت تفویض می‌کند.^۱

- تفسیر قوانین عادی برعهده مجلس شورای اسلامی و به‌صورت یک‌شوری انجام می‌شود.^۲

- تغییر فرآیند دوشوری رسیدگی به طرح‌ها.

می‌توان گفت یکی از اصلاحات مهم و اساسی در آیین‌نامه، به‌موجب ماده (۱۷) قانون اصلاح موادی از آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (مصوب ۱۳۸۷/۹/۲۶) صورت گرفته است. پیش از اصلاح در این ماده مقرر شده بود: «بررسی و تصویب تمام طرح‌ها و لوایح، به‌استثنای موادی که در این آیین‌نامه برای شور در آنها ترتیب خاص دیگری معین شده باشد، به‌ترتیب ذیل دوشوری خواهد بود...». در شور اول، کلیات طرح‌ها و لوایح در کمیسیون مورد بررسی قرار می‌گیرد و گزارش شور اول به صحن ارائه می‌شود. در صورت تصویب کلیات، طرح یا لایحه به کمیسیون مربوط برای رسیدگی در شور دوم ارجاع می‌شود. پس از بررسی ماده به ماده و جزئی در کمیسیون، گزارش شور دوم طرح یا لایحه به صحن تقدیم می‌شود و در این مرحله، نسبت به هر ماده رأی‌گیری می‌شود. در ماده (۱۷) قانون اصلاحی، ماده مذکور به‌شرح زیر تغییر یافت: «بررسی و تصویب کلیه طرح‌ها و لوایح عادی یک‌شوری خواهد بود بجز مواردی که در این آیین‌نامه نحوه رسیدگی مشخص شده و یا به تشخیص هیئت رئیسه بررسی آنها به‌صورت دوشوری ضرورت داشته باشد.

۱. ماده (۱۶۷) آیین‌نامه داخلی.

۲. ماده (۱۸۹) آیین‌نامه داخلی.

تبصره - چنانچه نظر کمیسیون مبنی بر رد یا مسکوت ماندن طرح یا لایحه موضوع این ماده باشد و در جلسه علنی، کلیات آن طرح یا لایحه به تصویب برسد این‌گونه طرح‌ها و لوایح به کمیسیون برای رسیدگی به شور دوم ارجاع می‌شود.^۱

با اصلاح مذکور، در عمل کلیه طرح‌ها و لوایح به صورت یک‌شوری رسیدگی می‌شود، بدین ترتیب که صرفاً یک بار در کمیسیون مربوط مورد بررسی قرار می‌گیرد (هم در کلیات و هم در جزئیات) و رسیدگی به کلیات و جزئیات نیز در صحن علنی در یک مرحله صورت می‌گیرد.

این تغییر در آیین‌نامه، تغییری بسیار اساسی و مهم است که کل فرآیند رسیدگی به طرح‌ها و لوایح را متحول ساخته است. به نظر می‌رسد یکی از عمده‌ترین اهداف اصلاح ماده (۱۴۳) آیین‌نامه داخلی، سوق دادن نظام قانونگذاری از صحن محوری به کمیسیون محوری است. کمیسیون‌ها با تصویب ماده (۱۴۷) آیین‌نامه داخلی مجلس^۲ از اختیارات قابل توجهی در مقایسه با صحن برخوردار شدند. بدین ترتیب که پیش از اصلاح آیین‌نامه داخلی، حتی چنانکه گزارش رد طرح یا لایحه در رسیدگی به کلیات (شور اول) توسط کمیسیون به صحن ارائه می‌شد، صحن اختیار داشت که در مورد آن طرح یا لایحه تصمیم‌گیری کند و در صورت تشخیص، برای رسیدگی در شور دوم به کمیسیون ارسال کند. اما با تصویب این ماده، چنان‌که طرح یا لایحه‌ای در کمیسیون رد شود - باتوجه به رویه تک‌شوری رسیدگی به طرح‌ها و لوایح - هیچ الزامی برای در

۱. در نسخه جدید آیین‌نامه داخلی (اداره کل قوانین، بهمن‌ماه ۱۳۸۷) بنابه تجویز ماده (۳۶) اصلاحی آیین‌نامه داخلی، با تصمیم هیئت رئیسه مجلس شورای اسلامی، شماره این ماده به (۱۴۲) تغییر یافته است.

۲. این ماده به‌موجب ماده (۱۸) قانون اصلاحی مصوب ۱۳۸۷/۹/۲۶ به‌عنوان تبصره ماده (۱۴۶) تصویب شد. لکن به تجویز ماده (۳۶) قانون اصلاحی مذکور با تصمیم هیئت رئیسه مجلس به‌عنوان ماده (۱۴۷) تعیین شد.

دستور گرفتن آن طرح یا لایحه در دستور کار صحن علنی وجود ندارد، مگر اینکه «دولت درخصوص لایحه یا پانزده نفر از نمایندگان طراح درخصوص طرح، ظرف مدت یک ماه پس از چاپ و توزیع گزارش کمیسیون از هیئت رئیسه مجلس تقاضا نمایند در دستور کار مجلس قرار گیرد در غیر این صورت بایگانی می‌شود...».

نتیجه اینکه کمیسیون محوری یا تخصصی شدن فرآیند تصمیم‌گیری حداقل در طرح‌ها و لوایح، تدبیری برای ارتقای نظام قانونگذاری باشد.

البته ذکر این نکته نیز ضروری است که نقدهایی بر تحول پیش‌گفته در فرآیند رسیدگی به طرح‌ها و لوایح مطرح شده است. از جمله اینکه افزایش سرعت رسیدگی به طرح‌ها و لوایح، ممکن است همراه با کاهش دقت در فرآیند رسیدگی باشد. در فرآیند رسیدگی دوشوری، به‌ویژه در فاصله میان شور اول و دوم، نمایندگان از فرصت کافی برای استماع و مطالعه نظرات کارشناسی برخوردار بودند و همچنین فرصت تشکیل جلسات کارشناسی و به‌ویژه تشکیل کمیته‌های فرعی وجود داشت. تسریع رسیدگی و حذف مراحل متعدد بررسی طرح‌ها و لوایح چه‌بسا در عمل منجر به کاهش دقت در قانونگذاری شود.

فرآیند تصویب قانون در مجلس شورای اسلامی بر مبنای قانون اساسی و آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۰ با اصلاحات بعدی) به قرار ذیل است:

۱. تقدیم طرح یا لایحه تا تصویب در کمیسیون

تقدیم طرح با امضای حداقل پانزده نفر از نمایندگان مجلس صورت می‌پذیرد. (اصل هفتاد و چهارم قانون اساسی و ماده (۱۳۱) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی)^۱

۱. از این به بعد هر کجا به شماره ماده اشاره شود منظور مواد قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی می‌باشد.

همچنین وزیر مربوط و یا نماینده دولت می‌توانند پیشنهاد خود را در قالب لایحه به مجلس ارسال نمایند. (اصل هفتاد و چهارم قانون اساسی و ماده (۱۳۶)) و یا اینکه لایحه قضایی توسط رئیس قوه قضائیه (به استناد تبصره ماده (۳) قانون وظایف و اختیارات رئیس قوه قضائیه) تقدیم گردد. مضافاً اینکه براساس (اصل یکصد و دوم قانون اساسی و ماده (۱۶۰)) شورای عالی استان‌ها می‌تواند طرح پیشنهادی خود را تقدیم مجلس نماید.

اعلام وصول طرح یا لایحه در همان جلسه یا حداکثر دو جلسه پس از وصول و قرائت عنوان آن توسط رئیس مجلس یا یکی از دبیران صورت می‌پذیرد (مواد (۱۳۱) و (۱۴۴)). پس از آن، رئیس مجلس، لایحه یا طرح پیشنهادی را به کمیسیون اصلی و کمیسیون‌های فرعی و نیز مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ارجاع می‌نماید (ماده (۱۴۵)).

پس از ارجاع به کمیسیون، طرح یا لایحه پیشنهادی به چاپ رسیده و بین نمایندگان توزیع می‌گردد. همچنین یک نسخه برای وزیر یا وزیران مربوط توسط رئیس مجلس ارسال می‌گردد (ماده (۱۳۱)).

نمایندگان می‌توانند، پیشنهاد خود را پیرامون طرح‌ها و لوایح عادی ظرف ۱۰ روز و در مورد طرح‌ها و لوایح یک‌فوریتی ۵ روز به کمیسیون‌های فرعی و یا کمیسیون اصلی ارائه نمایند. کمیسیون یا کمیسیون‌های فرعی موظفند ظرف ۱۵ روز راجع به طرح‌ها و لوایح عادی و در مورد طرح‌ها و لوایح یک‌فوریتی ۱۰ روز، گزارش خود را تهیه و به کمیسیون اصلی ارسال نمایند (ماده (۱۴۵)).

کمیسیون اصلی موظف است در رسیدگی به طرح‌ها و لوایح، از وزرا و یا بالاترین مقام دستگاه‌های اجرایی مرتبط با موضوع، مرکز پژوهش‌ها، دیوان محاسبات، نمایندگان کمیسیون‌های فرعی و نمایندگانی که در موعد مقرر پیشنهاد خود را ارائه نموده‌اند و

عنداللزوم نماینده بخش خصوصی اعم از اتاق‌های بازرگانی و صنایع و معادن، کشاورزی، تعاون، اصناف، تشکل‌های کارگری، انجمن‌ها و اتحادیه‌ها و مجامع صنفی، صنعتی، معدنی و کشاورزی حسب مورد دعوت نماید (ماده (۱۴۵)) کمیسیون اصلی حداکثر سه ماه و در مورد طرح‌ها و لوایح یک‌فوریتی یک‌ماه‌ونیم پس از تاریخ ارجاع گزارش خود را تقدیم مجلس می‌نماید (این مدت‌ها با موافقت هیئت رئیسه تا دو برابر قابل تمدید است) (ماده (۱۴۵) آیین‌نامه داخلی). گزارش نهایی کمیسیون اصلی توسط هیئت رئیسه مجلس، بین نمایندگان توزیع می‌گردد. کمیسیون‌های فرعی در موارد ارجاعی و نمایندگان می‌توانند، پیشنهادهای خود را به هیئت رئیسه مجلس درخصوص اصلاح، برگشت به طرح یا لایحه اصلی و پیشنهادهای الحاقی در هر ماده و اجزای آن، حذف کل ماده و اجزای آن ظرف مدت ده روز از تاریخ توزیع گزارش، ارائه نمایند (ماده (۱۴۶) مکرر).

۲. از ارجاع گزارش کمیسیون به صحن علنی مجلس تا تصویب

در جلسه رسمی مجلس ابتدا نسبت به کلیات گزارش کمیسیون اصلی رسیدگی صورت می‌پذیرد (ماده (۱۵۱)). در صورت تصویب کلیات، گزارش کمیسیون اصلی درخصوص ماده واحده یا هر یک از مواد و اجزای آن به ترتیب مواد توسط یکی از اعضای هیئت رئیسه مجلس قرائت می‌شود. در صورتی که نسبت به ماده واحده یا هر یک از مواد و اجزای آن پیشنهاد چاپ شده وجود داشته باشد ابتدا مصوبه کمیسیون اصلی در مورد پیشنهادها رسیدگی می‌شود. در صورت عدم تصویب مصوبه کمیسیون اصلی، به ترتیب، بررسی و رأی‌گیری نسبت به پیشنهادات چاپ شده اصلاحی با اولویت کمیسیون فرعی، سپس نمایندگان، به ترتیب جامعیت بیشتر به تشخیص رئیس جلسه و در پیشنهادهای مشابه به ترتیب نوبت و در صورت نیاز به قید قرعه توسط یکی از اعضای هیئت رئیسه انجام می‌گیرد (ماده (۱۵۱)).

در صورت عدم تصویب پیشنهادهای چاپ شده اصلاحی، پیشنهاد چاپ شده بازگشت به لایحه یا طرح اصلی از کمیسیون‌های فرعی یا نمایندگان مورد رأی‌گیری قرار می‌گیرد. در صورت عدم تصویب پیشنهاد بازگشت به ماده واحده یا هریک از مواد و اجزای طرح یا لایحه اولیه، پیشنهاد چاپ شده کمیسیون‌های فرعی یا نمایندگان درباره حذف کل ماده واحده یا هر یک از مواد و اجزای گزارش کمیسیون اصلی مطرح می‌شود (ماده (۱۵۱)).

در صورت عدم تصویب پیشنهاد چاپ شده کمیسیون‌های فرعی یا نمایندگان درباره حذف کل هریک از مواد و اجزای آن، رأی‌گیری مجدد درباره مصوبه کمیسیون اصلی صورت گرفته و در صورت عدم تصویب این موارد، پیشنهادهای جدید در جلسه رسمی مجلس پذیرفته می‌شود و یا در صورت لزوم رئیس جلسه آن مورد را برای رسیدگی مجدد به کمیسیون اصلی ارجاع می‌دهد (ماده (۱۵۱)).

در هریک از مراحل فوق رأی‌گیری مطابق با مواد ((۱۲۱)) تا ((۱۲۶)) به‌عمل می‌آید و نتیجه رأی توسط رئیس اعلام می‌شود (ماده (۱۲۸)) و مصوبات مجلس جهت بررسی به شورای نگهبان فرستاده می‌شود (ماده (۱۹۹)) آیین‌نامه داخلی).

۳. نحوه بررسی مصوبات اعاده شده از شورای نگهبان

مصوبات عادی و یک‌فوریتی رد شده از سوی شورای نگهبان به کمیسیون مربوط ارسال گردیده و در کمیسیون با حضور نماینده شورا و یا با ملحوظ نمودن نظر شورا در صورت عدم حضور نماینده شورا مورد بررسی قرار می‌گیرد (ماده (۲۰۱)). پس از این مرحله مجدداً مصوبه کمیسیون با لحاظ نظر شورای نگهبان در صحن مطرح می‌شود و در نهایت مصوبه مجلس به شورا ارسال می‌شود (ماده (۲۰۲)).

در صورت عدم تأمین نظر شورای نگهبان، مصوبه مجدداً توسط مجلس مورد بررسی

قرار می‌گیرد. در صورت اصرار مجلس بر مصوبه خود؛ رئیس مجلس مصوبه مذکور را به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال می‌دارد. مجمع موظف است تنها در موارد اختلاف و دیگر موارد مربوط به آن اظهار نظر قطعی نموده و گزارش آن را جهت طی مراحل بعدی به رئیس مجلس اعلام نماید (ماده (۲۰۲) آیین‌نامه داخلی).

۲-۳. بررسی و رأی اعتماد به هیئت وزیران

فصل دوم از باب دوم آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (مواد (۲۰۴) تا (۲۰۷) آیین‌نامه داخلی)، به نحوه بررسی و رأی اعتماد به هیئت وزیران پرداخته است. رئیس‌جمهور، ظرف دو هفته پس از انجام مراسم تحلیف و یا بعد از استعفا یا سقوط دولت، کتباً اسامی هیئت وزیران یا هریک از وزیران و برنامه دولت را تسلیم مجلس می‌نماید (ماده (۲۰۴)). یک هفته پس از معرفی دولت، برای بحث و بررسی خطمشی و اصول کلی برنامه دولت و اخذ رأی اعتماد برای هیئت وزیران جلسات مجلس به‌طور متوالی تشکیل می‌گردد.

نمایندگان مخالف و موافق برنامه، خطمشی و اصول کلی و ترکیب هیئت وزیران و نیز نمایندگان مخالف و موافق هریک از وزیران به تفکیک برنامه و هر وزیر، در برگه‌های جداگانه یا دستگاه الکترونیک ثبت‌نام می‌نمایند. در شروع بحث در مورد هیئت وزیران، رئیس‌جمهور برنامه دولت را تشریح و ضمن معرفی وزیران از ترکیب هیئت وزیران دفاع خواهد نمود. پس از آن مجلس، بررسی برنامه دولت و ترکیب هیئت وزیران را با اظهارات پنج نفر از نمایندگان مخالف و پنج نفر از نمایندگان موافق با حفظ ترتیب یک نفر مخالف و یک نفر موافق و هر کدام برای مدت پانزده دقیقه انجام خواهد داد. رئیس‌جمهور یا کسانی که او تعیین خواهد نمود به سؤالات و اظهارات مخالفان پاسخ می‌دهند.

در پی اظهارات و دفاعیات رئیس‌جمهور، مجلس شور در مورد برنامه‌ها و صلاحیت هریک از وزیران را به‌صورت جداگانه آغاز خواهد نمود. در مورد هر وزیر دو نفر از نمایندگان مخالف و دو نفر از نمایندگان موافق با حفظ ترتیب یک نفر مخالف و موافق هر کدام برای مدت پانزده دقیقه فرصت صحبت خواهند داشت. پس از آن وزیر و در صورت صلاحدید رئیس‌جمهور به مدت سی دقیقه برای دفاع از برنامه و صلاحیت وزیر مطروحه وقت خواهند داشت. پس از آن رأی‌گیری به‌عمل می‌آید و شمارش و اعلام نتیجه آرا پس از رأی‌گیری برای همه وزرا صورت خواهد گرفت.

۳-۲-۳. نظارت

فصل سوم از باب دوم در پنج مبحث به مقوله «نظارت» می‌پردازد که در ادامه به تبیین این ابزارهای نظارتی می‌پردازیم:

۱. تذکر

به‌موجب ماده (۲۰۸) آیین‌نامه داخلی، «در کلیه مواردی که نماینده یا نمایندگان مطابق اصل هشتادوهشتم قانون اساسی، از رئیس‌جمهور یا وزیر درباره یکی از وظایف آنان حق سؤال دارند، می‌توانند درخصوص موضوع مورد نظر به رئیس‌جمهور و وزیر مسئول کتباً تذکر دهند».

۲. سؤال

سازوکار سؤال از وزیر در مواد (۲۰۹) تا (۲۱۱) آیین‌نامه داخلی مورد اشاره قرار گرفته است: طبق قسمت اول ماده (۲۰۹) آیین‌نامه داخلی مجلس «هر نماینده می‌تواند راجع به مسائل داخلی و خارجی کشور از وزیر مسئول درباره وظایف او سؤال نماید. سؤال باید کتبی و صریح بوده و در فرم مخصوص که هیئت رئیسه تهیه می‌نماید توسط نماینده تنظیم و به

هیئت رئیسه تسلیم شود هیئت رئیسه موظف است سؤال را فوری به کمیسیون تخصصی ذی ربط ارسال نماید». همچنین به موجب ماده (۲۱۱) آیین نامه داخلی، «چنانچه در هر دوره مجلس، سه بار با رأی اکثریت نمایندگان حاضر، سؤالات نمایندگان از هر وزیر وارد تشخیص داده شود طرح استیضاح وزیر در صورت رعایت مفاد اصل هشتادونهم قانون اساسی و آیین نامه داخلی در دستور کار مجلس قرار خواهد گرفت».

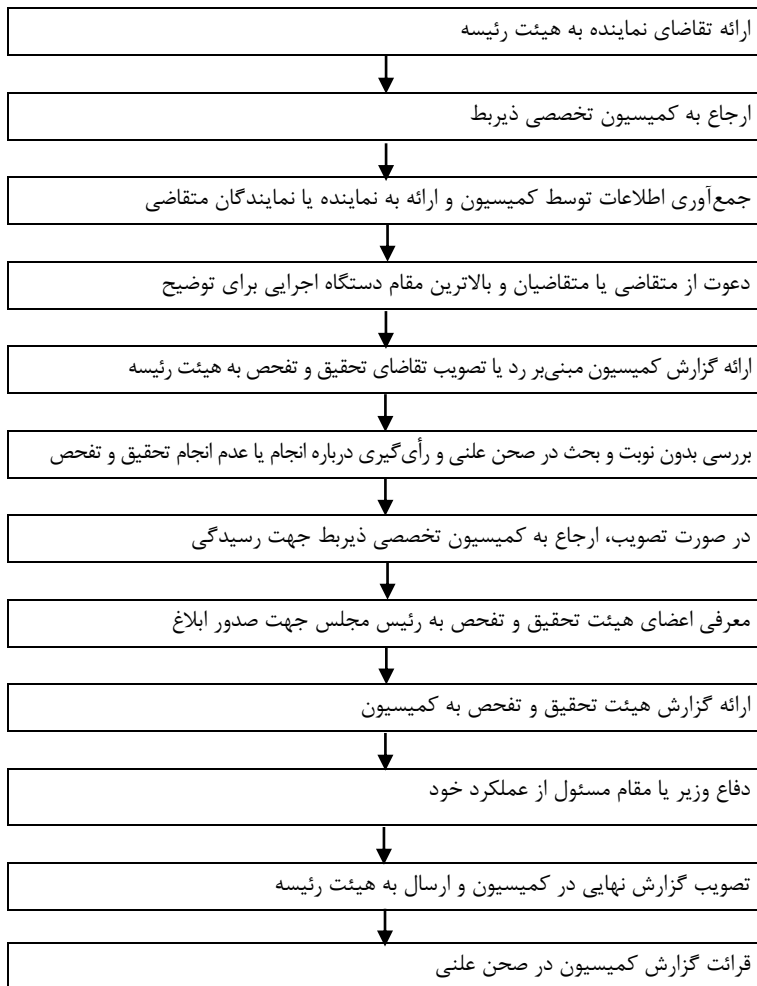
همچنین مواد (۲۱۲) و (۲۱۳) آیین نامه داخلی نیز به نحوه سؤال از رئیس جمهور می پردازد: در ماده (۲۱۲) آیین نامه داخلی مقرر شده است: «براساس اصل هشتادوهشتم قانون اساسی، در صورتی که حداقل یک چهارم کل نمایندگان بخواهند درباره یکی از وظایف رئیس جمهور سؤال کنند، باید سؤال خود را به طور صریح و روشن و مختصر همگی امضا و به رئیس مجلس تسلیم نمایند». در گام اول پاسخ سؤالات در کمیسیون تخصصی با حضور نماینده رئیس جمهور و نماینده منتخب سؤال کنندگان بررسی می شود و در صورتی که پس از یک هفته حداقل یک چهارم کل نمایندگان از سؤال خود منصرف نشده باشند، رئیس مجلس موظف است در اولین جلسه سؤال یا سؤالات آنان را قرائت و فوراً برای رئیس جمهور ارسال کند و رئیس جمهور نیز موظف است ظرف یک ماه از تاریخ دریافت، سؤال یا سؤالات در جلسه علنی جهت پاسخ به سؤالات حضور یابد.

۳. تحقیق و تفحص

قانونگذار با اصلاح مفاد مربوط به تحقیق و تفحص در آیین نامه داخلی تلاش کرده است با ذکر مواعد و محدود کردن آنها، فرآیند تحقیق و تفحص را تسریع کند و از این طریق آن را به ابزار مؤثرتری برای نظارت تبدیل کند.

فرآیند تحقیق و تفحص را طبق آیین نامه داخلی مجلس می توان در نمودار زیر ترسیم کرد:

نمودار فرآیند تحقیق و تفحص در آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی^۱

۱. احمد مرکزالمیری، بررسی جایگاه و نحوه اعمال تحقیق و تفحص مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات حقوقی، شماره مسلسل ۹۷۶۱، مردادماه ۱۳۸۸، ص ۷.

۴. استيضاح

به موجب ماده (۲۲۲) نمایندگان مجلس می‌توانند، وزیر یا هیئت وزیران را استيضاح کنند. این استيضاح باید به امضای حداقل ده نفر از نمایندگان برسد.

در استيضاح باید موضوع به صورت صریح و با ذکر مورد یا موارد، معین شود و به صورت کتبی تنظیم و به هیئت رئیسه تسلیم گردد.

هیئت رئیسه بلافاصله طرح استيضاح را به کمیسیون تخصصی ذیربط ارجاع می‌نماید. کمیسیون مکلف است حداکثر ظرف یک هفته با دعوت از استيضاح‌کنندگان و وزیر مربوطه موارد استيضاح را بررسی نماید.

پس از مدت مذکور در صورتی که حداقل ده نفر از امضاکنندگان استيضاح از طرح آن منصرف نشوند استيضاح در اولین جلسه علنی طرح می‌شود. در این مرحله کاهش امضای نمایندگان تأثیری در مطرح شدن استيضاح ندارد و وزیر موظف است ظرف ده روز در مجلس حاضر شود (ماده (۲۲۳)).

در جلسه استيضاح، پس از بیانات استيضاح‌کنندگان، رئیس‌جمهور می‌تواند به دفاع از وزیر یا وزیران مورد استيضاح بپردازد، همچنین وزیر یا وزیران مورد استيضاح نیز می‌توانند به دفاع از خود بپردازند (ماده (۲۲۶)).

پس از پاسخ وزیر یا وزیران مورد استيضاح و یا پاسخ رئیس‌جمهور از طرف هیئت وزیران مورد استيضاح، حداکثر دو نفر از نمایندگان استيضاح‌کننده حق دارند توضیحات تکمیلی بدهند، به شرطی رئیس‌جمهور نیز می‌تواند حداکثر یک ساعت به دفاع از هیئت وزیران بپردازد و وزیر مورد استيضاح هم می‌تواند حداکثر نیم ساعت مجدداً از خود دفاع کند (ماده (۲۲۷)).

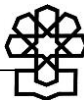
پس از این مرحله، رئیس جلسه عدم اعتماد وزیر یا وزیران را به رأی می‌گذارد (ماده (۲۲۸)).

مجلس همچنین می‌تواند براساس اصل هشتادونهم (۸۹) قانون اساسی رئیس‌جمهور را در مقام اجرای وظایف مدیریت قوه مجریه و اداره امور اجرایی کشور مورد استیضاح قرار دهند. این استیضاح وقتی قابل طرح است که حداقل به امضای یک سوم نمایندگان برسد (ماده (۲۳۱)).

تقاضای استیضاح رئیس‌جمهور که باید با ذکر موارد صریح و روشن و مستدل باشد، به رئیس مجلس داده می‌شود. این تقاضا باید در اولین جلسه قرائت شود و ضمن چاپ و توزیع بین نمایندگان برای رئیس‌جمهور ارسال گردد. در این صورت، رئیس‌جمهور باید ظرف یک‌ماه در مجلس حاضر شود و درخصوص مسائل مطرح شده توضیحات کافی بدهد (ماده (۲۳۲)).

حداکثر وقت برای مذاکره موافقان و مخالفان استیضاح پنج ساعت است که به تساوی و متناوباً انجام می‌شود. مدت صحبت برای هریک از موافقان و مخالفان استیضاح حداکثر نیم‌ساعت خواهد بود که با رأی مجلس تا یک‌ساعت قابل تمدید می‌باشد. وقت برای توضیحات و پاسخ‌های رئیس‌جمهور جمعاً پنج ساعت می‌باشد (مواد ۲۳۳ و ۲۳۴).

در صورتی که پس از بیانات نمایندگان موافق و مخالف و پاسخ رئیس‌جمهوری اکثریت دوسوم کل نمایندگان، به عدم کفایت رئیس‌جمهور رأی دادند، مراتب جهت اجرای بند «۱۰» اصل یکصد و دهم (۱۱۰) قانون اساسی به اطلاع مقام رهبری می‌رسد. این رأی‌گیری مخفی و با ورقه خواهد بود (ماده (۲۳۵)).

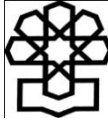
نتیجه‌گیری

«قانونگذاری» در کنار «نظارت» به‌عنوان کارویژه‌های اصلی مجلس شورای اسلامی در نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران به‌شمار می‌روند.

اعمال صلاحیت قانونگذاری و نظارت ازسوی این نهاد همانند نهادهای مشابه در سایر جوامع بشری، مستلزم رعایت تشریفات خاصی است و تنها با رعایت این تشریفات شکلی و ازسوی نهاد ذیصلاح قانونی است که می‌توان اقدام به وضع مقرره‌های الزام‌آوری تحت عنوان «قانون» کرد.

این تشریفات در نظام حقوق داخلی در آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و همچنین برخی از اصول قانون اساسی تعیین شده‌اند و جزئیات روند قانونگذاری را از مراحل ابتدایی ارائه پیشنهاد قانونگذاری تا مراحل اعلام وصول و بررسی در کمیسیون‌های تخصصی و صحن علنی و در نهایت نظارت نهاد ناظر به‌منظور پاسداری از قانون اساسی و موازین شرعی و ارسال قانون برای اجرا مشخص کرده است.

آشنایی با این تشریفات برای نمایندگان مجلس به‌منظور ایفای هرچه مناسب‌تر وظایف نمایندگی امری ضروری به‌نظر می‌رسد. از این حیث ضرورت ایجاد می‌نماید تا نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی با آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی به‌عنوان مهمترین سند قانونی نحوه فعالیت نمایندگان، بیشتر آشنا شوند. آگاهی هرچه بیشتر نمایندگان با این قانون، می‌تواند روند نیل به قوه مقننه‌ای کارآمد و مطلوب را تسریع نماید.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۸۰۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: با نمایندگان مردم در مجلس دهم ۱. آشنایی با قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

نام دفتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق عمومی)

تهیه و تدوین‌کنندگان: حسن امجدیان، سیدمجتبی حسینی‌پور اردکانی

ناظر علمی: احمد حکیم‌جوادی

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

ویراستار تخصصی: حامد ناظمی

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۲/۱۲